

Роднае слова

штотомесячны навуковы і мэтадычны часопіс

11/2020

(395)

лістапад

ISSN 0234-1360

Юбілейная восень:

- Сяргей Палуян
- Ян Скрыган
- Міхаіл Суднік
- Андрэй Макаёнак
- Уладзімір Караткевіч
- Аляксандр Баршчэўскі
- Павел Міхайлаў

Віктар ГУЧАНКАЎ,
доктар філалагічных навук

СТЫЛІСТЫЧНЫЯ МАДЭЛІ ЭПІТЭТА Ў ТВОРАХ УЛАДЗІМІРА КАРАТКЕВІЧА

У прозе Уладзіміра Карапекіча эпітэт арганічна ўключаецца ў сістэму тропаў, характэрную для індывідуальна-аўтарскага стылю пісьменніка. У іх заўважаецца шэраг асаблівасцей, уласцівых мастацкаму маўленню. Стылістычнай разнастайнасцю харкторызуюцца эпітэты ў залежнасці ад пазіцыі да азначальнага слова (прэ- і постпазіцыі), паводле структуры (аднаслоўныя, складаныя), предыкатыўнай функцыі, семантычнай злітнасці, семантычнай пераарыентацыі дзеяслоўных форм (дзеепрыметніка і дзеепрыслоўя). Мадэляванне эпітэта ў творах У. Карапекіча вылучаецца шматаспектнасцю, багаццем аўтарскіх асацыяцый, на іх грунтуеца індывідуальна-аўтарскі перанос значэння. Пры гэтым набывае важнасць размяшчэнне тропа ў тэксле: тут мастацкай задуме падпарадкуюцца нюансныя акаличнасці, ад якіх залежыць поспех чытацькага ўспрымання. Адтаго, наколькі глубока настаўнік “уключыцца” ў мастацкую манеру аповеду пісьменніка, залежыць і пагружэнне ў вобразную сістэму твора вучня. Мадэль эпітэтаў не могуць выступаць у “чыстым” выглядзе свайго тыпу, бо да іх могуць далучацца іншыя асацыятыўныя праламленні, звязаныя з іншымі відамі пераносу (увасабленне / празапапея, метафара, метанімія і інш.). Цікава, што вялікім трапеічным пятэнцыям у творчасці У. Карапекіча валодаюць дзеяслоўныя формы, якія развіваюць агрыбутыўны (азначальны) харктор.

Мадэль 1 (прэпазіцыя азначэння) часта будуеца празапапеічна: *загарэлыя горы* (Чаз, 296), *ласкавы пыл* (К-сы-1, 127), *змарничкаватыя горы* (К-сы-1, 225), *дрымотная засень* (К-сы-2, 286), *глухія вартоўні*, *сляпяяя вокны* (Дзп, 250-251), *нясмелая маланка* (Дзп, 252), *раўнадушнае неба* (Дзп, 384), *мертвая зорка* (Дзп, 399), *глухія і безнадзейныя пажары* (Сів, 190), *лянівыя дні* (Сів, 188), *лянівы Днепр* (Сів, 138). У канструкцыі мадэлі 1 пераважаюць парныя эпітэты, якія афармляюцца пры дапамозе злучніка *i* і пунктуацыйна: *мокры i салодкі вецер* (К-сы-1, 323) і *сыры, важкі вецер* (К-сы-1, 240). Часта пісьменнік сінестэзуе азначэнне і азначальнае слова па тактыльна-смакавых якасцях: *салодкі i магутны вецер* (К-сы-1, 287), па смакавым успрыманні:

Ад цеплыні i салодкіх сноў у яго дрыжалі бровы (Чаз, 298).

Уладзімір Карапекіч выкарыстоўвае кампаратыўныя эпітэты, падставай для вылучэння якіх служыць элемент складанага слова – *падобны*. Яны заўсёды адпавядаюць сінтаксічнай пабудове мадэлі 1: *мокрыя сэрцападобныя лісты* (Дзп, 344), *у чашападобнай лагчынцы* (К-сы-1, 129) і інш.

Менш частотная мадэль 2, тут эпітэт знаходзіцца ў постпазіцыі, ён даволі часта парцэлюеца, што актуалізуе сэнс мастицкага тэксту. У такіх выпадках утвараецца шэраг эпітэтаў, выражаных прыметнікамі: *I радаваліся, што дзень прайшоў хороша, а заўтра зноў пройдзе добра. Сонечны, салёны, марскі* (Чаз, 274); *Прыцемак насоўваўся на сад. Мяккі, вільготны, майскі* (К-сы-1, 323); *Кот Варган. Дым. У кожную ічыліну пралезе. Мяккі такі, ласкавы* (К-сы-2, 12). Эпітэт можа быць бінарным паводле афармлення семантычнага пераносу (афармляцца найвышэйшай ступенню прыметніка, складаным прыметнікам, суфіксам *-іст-*, ад'ектыўным парайнаннем, адносным прыметнікам у якасным значэнні): *Раслі падушкі нейкіх дзіўных грыбоў. Пляшотнейшыя, белыя і слаба-ружовыя, галіністыя, як каралы, i такія самыя ювелірныя на выгляд* (Чаз, 323).

Постпазіцыйныя эпітэты, набываючы адценне предыкатыўных, мяняюць харктор мастицкага малюнка. Такая пазіцыя эпітэта адразу прыцягвае да сябе ўвагу і нібы надае яму большую важкасць і значнасць. Справядлівай з гэтай нагоды гучыць заўвага Л. Турсунавай пра тое, што ў постпазіцыйных эпітэтах прымета надае предыкацыю прадмету, хоць ён і не ўваходзіць у асноўную предыкатыўную группу. Гэта адносіцца да непарцэляваных форм, якія знаходзяцца ў прэпазіцыі і выконваюць у сказе функцыю азначэння: *Дождж усё шамацеў над самай галавою, спорны, роўны* (Уш, 19); *I размова ў нас ішла нейкая сонная* (ЧзА, 139); Яны ішли да гэтых джунглій праз паляны, на якіх сярод белага дня зіхацеў месячны бліск, блакітны, срэбны, таемны (Чаз, 313).

Постпазіцыйныя эпітэты могуць перадаваць асноўную предыкацыю прадмета, калі выступа-

юць у ролі іменнага выказніка: *Шум гарадской плыні, упарты і неўблажымы* (ЧзА, 21); *Ты яршысты і злы* (Ід, 82).

Больш блізкія да парцэляцыі постпазіцыйныя эпітэты, у якіх факультатыўная функцыя выніку генералізуецца. Пунктуацыйна гэта выражаецца двукроп'ем: *Напярэдадні падваліла мокрага сняжку, але заnoch падмарозіла, а раніцай нападаў другі снег: глыбокі, пульхны, сухі* (К-сы-2, 267); *Пад Хабараўскам, раніцай, горы нагадвалі букеты: залатыя, барвяныя, малахітавыя, жоўта-лімонныя, іржавыя* (Чаз, 327).

Постпазіцыю эпітэта У. Караткевіч выкарыстоўвае ў эпізодах эмацыйна насычаных, дзе з дапамогай пазіцыі рэдуплікуецца пераноснае значэнне: *Aх, як баліць цела! Яно зусім чужое: руکі і ногі свае і не свае, цяжкія як свінец і бязважкія, блізкія, вось тут, і вельмі-вельмі далёкія* (К-сы-1, 118). Узмацненне экспрэсіі разгорнулага тропа надаецца таксама антанімічным суднісеннем парных эпітэтаў, парцэляцыяй.

Складанай кампаноўкай валодаюць эпітэты мадэлі 3, у якой азначэнне прадмета знаходзіцца ў прэ- і постпазіцыі адначасова. У творах У. Караткевіча такія канструкцыі сустракаюцца рэдка. Напрыклад: *I сапраўды, мінула, можа, хвілін трывіцаць, і наперадзе замігачеў цёплы жывы аген’чык, такі ружовы і прывабны сярод гэтай золкай і мокрай цемры* (Дзп, 253). Аб’ёмныя па інфарматыўнасці эпітэты, што адносяцца да прыметніка: *A неба па-вясеннему ня смела і праніліва блакітнае* (ЧзА, 17).

Як ужо адзначалася, эпітэт у складзе іменнага выказніка можа трансфармавацца ў метафору. У мадэлі 4, якая арганізуецца па схеме “звязка + прыметнік”, такое пераўтварэнне магчыма ў выпадку выражэння састаўнога іменнага выказніка паўнамянальнымі і знамянальнымі звязкамі; пры звязцы быць мадыфікацыя эпітэта ў метафору залежыць ад лексічнага складу эпітэта (былі бронзавымі – бранзавелі) і мае некаторыя абмежаванні: *Праўда? – на-ват у паўцемры было відаць, якія прамяністыя сталі вочы* (К-сы-2, 111) і *Вочы яго былі ласкаўыя і сумныя* (К-сы-1, 289). Голос быў абыякава-іранічным (Чаз, 91). Такім чынам, метафарычнае значэнне дзеясловаву тыпу бранзавелі, залаціліся становіцца магчымым толькі ў межах мадэлі 4. Семантычна інтэрпрэтуюцца адносныя прыметнікі: *Маўчанне было свінцовае* (К-сы-1, 214); *Руки жанчыны, якія ён трymаў у сваіх, былі ад ягоных праменяў медныя* (Чаз, 311). Адносны прыметнік можа ўключачца ў ад’ектыў, які складаецца з двух слоў, што ў суцэльнай кампаноўцы набываюць якаснае зна-

чэнне: *I замак і краты былі крылава-чырвонымі ад іржы* (ЧзА, 111). Выкарыстанне таўталагічнага эпітэта *крылава-чырвонымі* абумоўлена далейшай дэтэрмінацыяй прыметы *ад іржы*.

Мадэль 4 можа мець у сваім складзе характеристычны элемент, выражаны прыслоўем: *Усмешка была па-дзіячы хітраватая* (ЧзА, 87) або разгалінаваны ланцужок эпітэтаў: *Неабсяжная раўніна, роўная, як стол, была карычневага, нават бурага колеру, безнадзейна роўная, нудная, змрочная* (Дзп, 251). Метафарызацыя адбываецца з прычыны моцнай кантэкстуальнай залежнасці эпітэта і аказіянальнасці ўжывання: *Вусны ягонія былі горкія* (К-сы-1, 216).

Распаўсюджаны ў прозе У. Караткевіча эпітэт у форме складанага прыметніка (мадэль 5). Такія эпітэты, дэрывацыйным заключэннем якіх з’яўляецца мадэль марфалагічнага спосабу словаўтварэння, маюць поліфанічнае змястотуна вобразнае напаўненне, багатае з гледжання іх інфарматыўнасці: *наіўна-сінія вочы* (К-сы-1, 115), *жоўчна-прыгожы твар* (К-сы-1, 117). Асобна ўзятыя лексемы складанага прыметніка нясуць у сабе самастойную сэнсавую нагрузкку і патэнцыйна вобразную, імпліцитную, не “выведзеную” на паверхню. Пераасэнсаванне счаплення дэнатат-рэферэнт кожнай намінацыі ў эпітэце мадэлі 5 дазваляе трансфармавацца асобным яго складнікам у суцэльнью характеристыку. Яны амаль заўсёды індывідуальна-аўтарская, выконваюць у мове важныя эстэтычныя функцыі.

У залежнасці ад аднесенасці кампанентаў да пэўнага марфалагічнага разраду ва ўтварэнні прыметнікаў, якія ўзнікаюць на аснове злучэнняў, можна вылучыць наступныя разнавіднасці: 1) двух якасных прыметнікаў: *праніліва-чырвоныя месяцы* (Сів, 159); *слаба-аранжавая, шыза-блакітная вясёлка* (К-сы-1, 142); *пакорліва-мяккае супрацілленне* (К-сы-2, 19) і інш.; 2) двух адносных у якасным значэнні: *попельна-залацістыя валасы* (Сів, 154); 3) адноснага (у якасным значэнні) і якаснага: *хрустальна-сіні свет* (К-сы-1, 348), *аксамітна-сінія вочы* (К-сы-1, 240), *аксамітна-цёмныя вочы* (К-сы-2, 31), *крылава-чорны змрок* (К-сы-1, 164), *крылава-чырвоная гліна* (К-сы-2, 235), *крылава-чырвоны плакат* (ЧзА, 17), *вугальна-чорныя вароны* (К-сы-1, 240–241) і інш.; 4) якаснага і адноснага (у якасным значэнні): *цёмна-бронзавае ablічча* (К-сы-1, 119), *жоўта-буриштынавыя вочы* (К-сы-1, 119), *зеленавата-васковыя яблыкі* (Ід, 89).

Нярэдка ў сказе варыянты ўтварэння эпітэтаў перамяжкоўваюцца, хоць характеристызуецца адзін прадмет: *Яны падымаліся да нагор’яў*. Уна-

чи тут, відаць, было халадней, і таму траплялася болей вінна-чырвонай, іржавай, палымяной, ліливатай і пяшчотна-залатой лістоты (Чаз, 313), а таксама пры парцэляцыі: *Насцярожвалі толькі вочы: то смяюца, а то прамільгне ў іх нешта праніліва-уважнае, быццам пытае цябе да дна. То шэрыя прамяністыйя, а то шэра-ледзяныя вочы* (ЧзА, 87).

У трапеічнай камплекцыі ў мове твораў У. Караткевіча найбольш распаўсяджены эпітэты 1 і 2-й разнавіднасцей, што адпавядае агульнаму працэсу словаўтварэння ў беларускай мове. В. Гняўко, даследуючы складаныя прыметнікі ў сучаснай беларускай мове, указвае на тое, што словаўтварэнні, якія ўзніклі і якія ўзнікаюць у беларускай літаратурнай мове шляхам сінтэзавання двух якасных або адноснага і якаснага прыметнікаў, вельмі прадуктыўныя ў мастацкай літаратуры. Яны валодаюць семантычнай ёмістасцю, значна большымі лексічнымі і граматычнымі магчымасцямі выражэння эмацыйнай ацэнкі якасці прадмета, чым звычайнія простыя прыметнікі.

Складаны ад'ектыўны эпітэт 2, 3 і 4-й разнавіднасцей можна назваць метафарычным, прычым частковая метафарызацыя назіраецца ў 3 і 4-й, тады як у 2-й дзякуючы пераносу значэння назіраецца поўная метафарызацыя.

Індывідуальна-аўтарскія эпітэты мадэлі 5, якія маюць у складзе семантычны параметр *magn* (які рэдуплікуе семантычны перанос), дыферэнцыруюцца па ступені спаянасці двух значэнняў, што наглядна дэманструеца супастаўленнем арфаграфічнага напісання. Параўн.: *Сіня дрэвы, сумёты, праніліва-сіня іскры зор* (К-сы-2, 19); *I на гэтай абрыдлівай масцы свяциліся праніліва-разумныя вочки, адзінае чалавече, што на ёй было* (К-сы-2, 349); *Ззяў над гарызонтом ледзяны, ярасна-блакітны Сірыус* (К-сы-2, 17).

Складаныя прыметнікі з семантычным параметрам *magn* разглядаюцца акадэмічнымі граматыкамі як падпарадкавальны падтып сувязі. Гэта структуры з апорным кампанентам – якасным прыметнікам і папярэднім асновай адноснага прыметніка, якая ўносіць параштальна-канкрэтнае значэнне (напрыклад, ‘снежна-белы’). Падпарадкавальная сувязь у складаных прыметніках абумоўліваецца ўдакладнільным, канкрэтызавальнім значэннем (светла-, цёмна-, яскрава-). Якасная характеристыка пры гэтым рэдуплікуеца: *Іржава-жоўты, вохрыста-аранжавы па баках і спіне, беласнежны на бруху ма-гутны самец* (Чаз, 301), *бэзава-ліловы мі паліямі* (ЧзА, 256), *воцатна-кіслы твар* (Дзп, 269), *свін-цова-цяжкія павекі* (К-сы-1, 96).

Складаны прыметнік у якасці эпітэта можа субстантывавацца. Такія тропы заўсёды аказіянальныя: *Іхня аблічы раптам заліліся вінна-чырвоным* (К-сы-2, 54). Тып субстантываваці арганізуеца метанімічна, мае месца эліпсіс на зоўніка. Асабліва эфектыўны гэты прыём у паказе адносін чалавека і прыроды: *Дзеци пайшли за імі, як ганаровая варта. Каля самых дальніх ліпавых замкавых абсадаў абкружылы маленькую постаць Сташкі. Стракатыя на стракатым поплаве. Сінявокі пад сінявокім небам* (ЧзА, 252). Метанімічны эпітэт рэалізуецца не толькі сінекдахічным пераносам, яны могуць будавацца па сумежнай сувязі паміж пэўнай парой года і дзеяннем, уласцівым гэтаму часу: *касавонны месяц цвету ліп* (К-сы-1, 65). Эпітэт паданалізай мадэлі можа будавацца на злучэнні дзвюх антанімічных пар у складаным прыметніку: *Вочы тытунёвага колеру, абыякава-уважныя. Нібы не семнаццаць яму, а ўсе пяцьдзясят, такі карэктны* (К-сы-1, 302); *Вытрыманае, нібы ветліва-абыякавае да ўсяго, аблічча малодшага Раубіча скамянела* (К-сы-2, 16); *I на тонкіх, заўсёды такіх прыемна-з'едлівых, лісіных вуснах была халодная, зларадна-здреклівая, абыякава-вывучаючая ўсмешка* (ЧзА, 224); *Даніла слухаў іх і бурчаў у ласкава-з'едлівия, залацістыя тады яшчэ вусы* (К-сы-1, 7); *Вясёлыя, маладыя, з цвёрдай надзеяй на ічасце, мудра-легкаважныя* (Чаз, 307). У традыцыйнай стылістыцы эпітэты кшталту *жывы труп* называюць аксюмаранамі. Адметнай рысай эпітэта ў форме складанага прыметніка з'яўляецца тое, што проціпастаўленне ёсьць у самім вобразным азначэнні. Аксюмаранамі могуць быць кантэкстуальна супрацьпастаўленыя эпітэты мадэлі 1: *Жывая песня ў мёртвых снягах* (К-сы-2, 149).

Семантычна насычаныя эпітэты, якія складаюцца з атрыбутыўных форм дзеяслова. Іх на поўненасць, інфарматыўнасць ґрунтуюцца на спецыфіцы дэрывацыі. Словаўтварэнне атрыбутыўных форм дзеяслова сінтэзавана адным-двумя абазначэннямі: 1) дзеянне або стан як прымета другога дзеяння або стану, 2) дзеянне або стан як прымета асобы, прадмета, што адлюстроўваеца ў часе; рэалізуецца прыметы: а) дзеяслова і прыслоўя, б) дзеяслова і прыметніка. Такая бінарнасць зместу не можа не адбіцца на сінтагматычным размяшчэнні дзеепрыслоўя і дзееприметніка ў ролі эпітэтаў. Пераноснае значэнне, створанае ў такім выпадку, раскрывае вобразную характеристыку дзеяння, а яно ў спалучэнні з прыметай рэалізуецца як стрыжнёвая дамінанта пэўных абставін, ситуаций.

Эпітэты, якія ўключаюць у сябе дзеепрыслоўе, у прозе У. Караткевіча менш распаўсюджаны, чым эпітэты, выражаныя дзеепрыметнікам. Аднак выяўленчыя магчымасці першых вялікія. Як адзначаў Ю. Сарокін, умелае ўжыванне дзеепрыслоўя дае магчымасць шматбакова і дэталёва апісаць працэс ва ўсёй яго складанасці, называючы разнастайныя дзеянні, яго складнікі і ўсталёваючыя харктар узаемаадносін паміж дзеянням. Эпітэты прайўляюць максімальную залежнасць ад кантэксту, калі передаюць стан чалавека: *Алесь, аслупянеўши, глядзеў на незнаёмы твар, ружовы сну* (К-сы-2, 123).

Выразы, якія будуюцца па гэтай мадэлі, адносяцца да эпітэтаў таму, што ў іх на першы план выносіцца атрыбутыўная прымета (якая патэнцыяна ўтрымліваецца ў форме дзеепрыслоўя), што харктарызуе дзеянне: *І... запнуўся, бо проста перад ім цяжка зачыніліся масіўныя дзвёры, адрезаўши ад святла, ад людзей, ад забытай недзе далёка танюткай сінявокай жанчыны... адрезаўши ад жыцця* (Чаз, 309); *Збіваючыся, захлынаючыся словамі, яна расказала аб іхнім размове...* (К-сы-2, 109).

У беларускай мове ў функцыі азначэння дзеепрыслоўі аблежаваныя. Яны, як правіла, выконваюць функцыі недапасаванага азначэння пры аддзеялоўных назоўніках (А. Наркевіч). У функцыі эпітэта падобных форм у прозе пісьменніка не выяўлена. У пераносным значэнні дзеепрыслоўе вобразна харктарызуе дзеянне, тады як дзеепрыметнік – прадмет: *Верасовыя пустэчы, ablітыя сонцам, так цвілі, што павольныя аблокі, адбіваючы іх несамавітае цвіценне, былі афарбаваныя знізу ў лёгкі пурпур* (К-сы-1, 261).

Больш распаўсюджаны ў прозе пісьменніка эпітэты, выражаныя ад'ектываваным дзеепрыметнікам і дзеепрыметнікам зваротам. Поўны семантычны перанос уласцівы эпітэтам, дзе ад'ектыўны дзеепрыметнік семантычна інтэрпрэтаваны: *Неадчэпныя думкі* (ЧзА, 58); *Незвычайнія былі толькі вочы. Чорныя, дрымучыя...* (К-сы-1, 244); *на прывялых вуснах* (К-сы-1, 94); *да равучай вады* (Чаз, 256).

У эпітэтах назіраецца поўная і няпоўная трапеізацыя. Дзеепрыметніковыя звароты, у якіх пераносам ахоплены ўсе яго элементы, трапеізуючыя цалкам: *Італьянскія аркады белага палаца, перакрэсленія чорнымі факеламі таполяў, адкрыліся ў канцы алеі* (К-сы-1, 325); *Саламянія валасы, ablічча, прадублене сонцам і ветрам да адцення цёмнага золата* (ЧзА, 94); *Размова была на вышэйшым узроўні, тая размова, вытанчаная і з соллю, у якой слова*

не азначаюць нічога і ўсё азначае падспуднае веданне намераў і сіл субяседніка (К-сы-2, 348). У іншых выпадках пераноснае значэнне эпітэта фарміруеца за кошт дзеепрыметніка або яго дэтэрмінантаў, у выніку чаго трапеічны эффект складаецца сінсемічна (злучэнне дзеепрыметніка з іменнай сінтаксемай грунтуеца на ўзаемным семантычным суаднясенні злучальных бакоў). Такія азначэнні трапеізуюць сваё значэнне ва ўнутранай арганізацыі “злева” або “справа”: *Мільганулі званіцы касцёла, хаткі, рассыпаныя ў даліне* (ЧзА, 255) або *Іхняе полымя мігацела ад нячутнага ветрыку, і сетка, сплеценая з ценю і свягла, бегала па жвіры...* (К-сы-1, 98). Эпітэты, выражаныя дзеепрыметнікам прошлага часу закончана га трывання, абазначаюць актыўную прымету як вынік рэалізаванага, закончанага дзеяння: *Ігумен выйшаў на мур і ўбачыў проста перад брамай раскрыстанага пана з ашклянелымі вачыма* (К-сы-1, 163); ён вадзіў сашклянелымі вачыма (ЧзА, 250). Выражанае гэтымі дзеепрыметнікамі дзеянне-якасць мае яскравы адбітак выніковага значэння закончанага трывання. Прадуктыўна адлюстроўваецца стан постпозіцыйным размяшчэннем дзеепрыметніка: *Яго вар'яцкія шэрыя вочы, пашираныя, ашклянелыя, абводзілі людзей* (К-сы-1, 214).

Даволі арыгінальнымі ў прозе У. Караткевіча з'яўляюцца эпітэты, выражаныя гібрыднымі дзеялоўна-прыметнікамі формамі: *За вокнамі ляжала ўмытая цішыня* (Чаз, 332); *Севярын гукнуў на іх [птушак], толькі каб разбіць іхнюю цягучую, са злавесным адценнем, цішыню* (Чаз, 288). Семантычная пераарыентация дзеепрыметнікаў вядзе да іх граматычнага пераўтварэння: актыўна ўключаета іх у працэс ад'ектываці.

Разнастайныя мадэлі эпітэтаў у творах Уладзіміра Караткевіча паказваюць на выяўленчае багацце беларускай мовы, прымушаючы угледзеца ў нюансы мастацкага слова, адчуць яго дыханне, “гаварку” моц і неабсяжныя магчымасці яго семантыкі і спалучальнасці.

Прынятыя скарачэнні

Дзп – Дзікае паляванне караля Стаха // Караткевіч У. З вякоў мінулых. – Мінск, 1978; **Ід** – Ідylія ў духу Вато // Караткевіч У. З вякоў мінулых. – Мінск, 1978; **К-сы-1** – Караткевіч У. Каласы пад сярпом тваім. – Мінск, 1968. – Кн. 1; **К-сы-2** – Караткевіч У. Каласы пад сярпом тваім. – Мінск, 1981. – Кн. 2; **Сів** – Сівая легенда // Караткевіч У. З вякоў мінулых. – Мінск, 1978; **Уш** – У шалашы // Караткевіч У. Блакіт і золата дня. – Мінск, 1961; **Цыг** – Цыганскі кароль // Караткевіч У. З вякоў мінулых. – Мінск, 1978; **Чаз** – Чазенія // Караткевіч У. Выбр. творы: у 2 т. – Мінск, 1980; **ЧзА** – Караткевіч У. Чорны замак Альшанскі. – Мінск, 1983.